

KRONIKA

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA „NOMADYZM A PASTORALIZM W MIĘDZYRZECZU WISŁY I DNIERU (NEOLIT, ENEOLIT, EPOKA BRĄZU)”, OBRZYCKO, 7–10 PAŹDZIERNIKA 2003 R.

W ramach cyklu spotkań dotyczących problematyki pogranicza Europy Zachodniej i Wschodniej, organizowanych przez Instytut Prahistorii we współpracy z Instytutem Wschodnim i Fundacją Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, odbyła się w dniach 7–10 października 2003 r. w Obrzycku, międzynarodowa konferencja „Nomadyzm a pastoralizm w międzyrzeczu Wisły i Dniepru (neolit, eneolit, epoka brązu)”.

W Komitecie Honorowym, obok rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – prof. dr. hab. Stanisława Lorenca, zasiedli: prof. dr. hab. Danuta Minta-Tworzowska – dziekan Wydziału Historycznego UAM, prof. dr. hab. Hanna Kóčka-Krenz – dyrektor Instytutu Prahistorii UAM, prof. dr. hab. Krzysztof Pietkiewicz – dyrektor Instytutu Wschodniego UAM oraz mgr inż. Tadeusz Kosicki – dyrektor Fundacji UAM w Poznaniu.

W skład Komitetu Organizacyjnego weszli: prof. dr. hab. Aleksander Koško, prof. dr. hab. Marzena Szmyt, mgr Katarzyna Ślusarska-Michalik, mgr Agnieszka Matuszewska, mgr Agnieszka Przybył oraz mgr Marcin Szydłowski.

Zagadnienia dotyczące nomadyzmu i pastoralizmu społeczności pradziejowych należą obecnie do tematów chętnie podejmowanych w europejskiej i światowej literaturze z zakresu prahistorii oraz antropologii kulturowej.

Pomimo pojawienia się wielu opracowań źródłowych, a także ujęć syntetyzujących odnoszących się do rzeczony problematyki, na początku lat 90. ubiegłego stulecia dostrzeżono potrzebę szerszej dyskusji na forum międzynarodowym – integrującym środowiska naukowe z Europy Środkowej i Wschodniej – obejmującym specjalistów z różnych dziedzin: archeologii, antropologii kulturowej i fizycznej, archeozoologii oraz paleoekologii.

Dokumentację pierwszego etapu wieloaspektowego programu dialogu naukowego, zainicjowanego wówczas w poznańskim środowisku archeologicznym, stanowi praca

zbiorowa *Nomadism and pastoralism in the circle of Baltic-Pontic early agrarian cultures: 5000–1650 BC* (pod redakcją Aleksandra Koško), wydana w 1994 r. w ramach serii *Baltic-Pontic Studies* (vol. 2). Zarysowano w niej główne potrzeby badawcze związane z problematyką zjawisk mobilnych form hodowli doby neolitu-eneolitu i początków epoki brązu, zaprezentowano stan badań oraz przedstawiono propozycję nowego kwestionariusza pytań dotyczących recepcji „kultur pastorałnych”, wskazując potencjał poznawczy nowych kierunków interpretacji analizowanego nurtu rozwoju cywilizacyjnego.

Głównym celem spotkania (przygotowanego obecnie w ramach programu studiów nad pograniczem biokulturowym Wschodu i Zachodu Europy, realizowanego w Instytucie Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) było skonfrontowanie – po dziesięciu latach kooperatywnych, międzynarodowych badań – zarówno poglądów dotyczących możliwości identyfikacji pasterskich formacji społeczno-gospodarczych w epokach neolitu, eneolitu i brązu w międzyrzeczu Wisły i Dniepru z perspektywy różnych tradycji naukowych, jak również porównanie osiągnięć poszczególnych dyscyplin w tym zakresie.

Do uczestnictwa w konferencji zostali zaproszeni naukowcy z Białorusi, Kazachstanu, Polski i Ukrainy, którzy prezentowali swoje referaty w ramach trzech sesji, podsumowywanych każdorazowo w trakcie kończących je dyskusji. Na konferencji, w której uczestniczyło przeszło osiemdziesiąt osób z czterech wymienionych państw oraz Niemiec, zaprezentowano 25 referatów. Odbyła się też sesja posterowa, dokumentująca wizerunek pasterza strefy nadczarnomorskiej (autorstwa L. Kłoczko).

Pierwsza część spotkania – „Pastoralizm – założenia dyskusji” – dotyczyła podstaw identyfikacji archeologicznej i przyrodniczej nomadyzmu i pastoralizmu. W referatach N. Massanova, A. Koško, W. Kłoczko, J. Kruka i S. Kadrowa pojawiły się główne tezy konferencji, obejmujące rejestr potrzeb i aktualnych możliwości poznawczych w zakresie rozpoznania i interpretacji poszczególnych etapów rozwoju gospodarki hodowlanej. Postulowano konieczność ujednoczenia instrumentarium badawczego w zakresie podstawowych pojęć oraz zasad rejestracji i norm identyfikacji przesłanek źródłowych.

Druga część sesji – „Nomadyzm hodowców – quasi-pastoralizm – pastoralizm? Podstawy gospodarczo-społeczne” – poświęcona została ewidencji danych archeologicznych, wiązanych z różnymi formacjami społeczno-gospodarczymi o dominującej roli hodowli zwierząt, w odniesieniu do strefy stepu, lasostepu i lasu wschodnioeuropejskiego (wystąpienia N. Kotowej, M. Widejko z N. Burdo, W. Kruca, M. Szmyt, S. Pustowałowa, M. Krywalcewiczka oraz W. Otroszczeki) oraz strefy wyżyn i nizin środkowoeuropejskich (referaty J. Kruka, J. Machnika, A. Koško z M. Szmyt, J. Czebreszuka, J. Górskiego z P. Makarowiczem oraz M. Ignaczaka). Dyskusja dotyczyła głównie problemu zróżnicowanych – generowanych przez odmienne tradycje badawcze – efektów interpretacji materialnych przejawów zachowań gospodarczych społeczności pasterskich.

Niezwykle istotne znaczenie miała sesja trzecia – „Perspektywa przyrodoznawstwa, program dalszych badań interdyscyplinarnych” – obejmująca prezentację potencjału poznawczego paleoekologicznej, archeozoologicznej i antropologicznej bazy

źródłowej. Wysłuchano referatów M. Makohonienko, D. Makowieckiego, O. Żurawlewa, A. Marciniaka, S. Segedy, B. Jerszyńskiej i J. Piontka, odwołujących się do inspiracji i osiągnięć badawczych pozaarcheologicznych dyscyplin naukowych. Autorzy odnieśli się do zagadnień nomadyzmu i pastoralizmu pradziejowego rejestrowanego z perspektyw: antropogenicznych przekształceń środowiska naturalnego, morfologicznych wyznaczników zróżnicowanych warunków życia w antropologicznych materiałach kostnych, archeozoologicznych identyfikatorów różnych sposobów użytkowania zwierząt oraz tafonomicznych wskaźników zróżnicowanych relacji społeczności pradziejowych do zwierząt hodowlanych.

Całość konferencji dopełniła dyskusja generalna, podsumowująca wyniki obrad. Podjęto w niej próbę zarysowania najpilniejszych potrzeb badawczych, wskazując na konieczność kontynuacji rozwoju badań interdyscyplinarnych na drodze dalszej programowej współpracy specjalistów z poszczególnych dziedzin nauk humanistycznych i przyrodniczych. Z satysfakcją odnotowano wytyczanie nowych kierunków poszukiwań, inspirowanych nie tylko dopływem pozyskiwanych źródeł materialnych, lecz przede wszystkim ewolucją podejścia do zagadnień interpretacji zjawisk koczownictwa i pasterstwa pradziejowego. Pozytywnie oceniono podejmowane próby konstrukcji nowatorskich, wieloaspektowych modeli interakcji między społecznościami hodowców a ich otoczeniem naturalnym i kulturowym, uwzględniających w większym niż dotychczas stopniu kwestie zagadnień socjoorganizacyjnych.

Istotnym dopełnieniem i zarazem uwieńczeniem omawianej międzynarodowej konferencji, zorganizowanej w Obrzycku, jest wydana właśnie pod redakcją A. Koško i M. Szmyt – w ramach serii „Archaeologia Bimaris – dyskusje” – publikacja *Nomadyzm a pastoralizm w międzyrzeczu Wisły i Dniepru (neolit, eneolit, epoka brązu)* – rozwijająca treści sygnalizowanej debaty.

Agnieszka Przybył

Instytut Prahistorii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
ul. Św. Marcin 78, 61-809 Poznań, Poland